

ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ СЕСІЙ ІЗ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЙ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Децик Орина Зенонівна,

д. мед. н., професорка,

Зарицький Олександр Миколайович,

к. мед. н.,

регіональні експерти,

Малькова Лілія Володимирівна,

консультантка з управління знаннями

Возниця Мар'яна Володимирівна,

директорка регіональних програм

Фенчак Анна Валеріївна,

заступниця керівниці проєкту

Проект USAID «Розбудова стійкої системи громадського здоров'я»

м. Київ, Україна

ODetsyk@pactukraine.org.ua, Ozarytskyi@pactukraine.org.ua, lmalkova@pactworld.org,

mvoznytsia@pactworld.org, afenchak@pactworld.org

Вступ. Мета проєкту USAID «Розбудова стійкої системи громадського здоров'я» (2022-2027) – надалі Проєкт, полягає у зміцненні спроможності Уряду України попереджувати, виявляти та реагувати на загрози громадському здоров'ю; забезпечувати виконання критично важливих функцій громадського здоров'я у кризовий період та захищати здоров'я усіх українців, у тому числі вразливих і маргіналізованих груп, а також розширювати та забезпечувати послуги з охорони психічного здоров'я для населення, яке зазнало впливу війни. В межах Проєкту за результатами вивчення потреб пілотних територіальних громад (ТГ) і за їх ініціативи були проведені стратегічні сесії з метою допомоги цим ТГ у розробці їх Стратегій громадського здоров'я як окремих документів, або як додатку до Стратегії розвитку громади.

Мета роботи. Проаналізувати результати проведення стратегічних сесій з розробки стратегій громадського здоров'я в територіальних громадах.

Матеріали та методи. Впродовж червня-вересня 2024 року були проведені дводенні стратегічні сесії за розробленою програмою в межах Проєкту з метою напрацювання основних розділів стратегій громадського здоров'я у п'яти територіальних громадах Вінницької, Івано-Франківської, Житомирської та Київської області. Перший день був присвячений

обговоренню дефініції громадського здоров'я та її ключових складових, можливостей різних зацікавлених сторін громади впливати на детермінанти популяційного здоров'я, дискусії щодо вагомості та потреби ефективної системи громадського здоров'я для збереження ресурсів громади, аналізові стану здоров'я населення громади, ідентифікації його пріоритетних проблем, стратегічному вибору: напрямів, цінностей, місії та візії стратегії громадського здоров'я територіальної громади. Впродовж другого дня учасники проводили SWOT-аналіз громади за обраними стратегічними напрямами стратегії, визначали стратегічні та оперативні цілі, розробляли план заходів із визначенням цільових груп, виконавців, необхідних ресурсів, індикаторів і джерел даних для моніторингу та оцінки досягнення цілей стратегії. Для участі у стратегічних сесіях запрошувались 12-15 осіб з числа представників органів місцевого самоврядування, соціально-психологічних служб, відокремлених структурних підрозділів обласних центрів контролю та профілактики хвороб, закладів охорони здоров'я й освіти, неурядових громадських організацій, релігійних громад, правоохоронних органів і служб з надзвичайних ситуацій, локального бізнесу тощо. Практично усі питання порядку денного розглядалися в ході різного виду групових занять, на яких учасники опрацьовували теми для обговорення з подальшою міжгруповою дискусією та можливістю доповнення напрацювань. В кінці першого дня та сесії загалом в режимі зворотного зв'язку обговорили результати сесії, враження і побажання учасників.

Результати та обговорення. На підставі проведеного в ході знайомства з учасниками вступного обговорення на тему: «Громадське здоров'я – це» встановлено, що на початку стратегічної сесії окремі учасники з немедичного сектору не мали комплексного уявлення про це поняття і не розуміли своєї ролі у ньому. Проте їх думка змінювалась по мірі розгляду соціально-економічних, поведінкових, екологічних, біологічних та медико-організаційних детермінант, що впливають на здоров'я і тривалість життя; визначення найбільш вагомих з них для кожної громади; усвідомлення, що регулювання та корекція більшості з них знаходиться поза компетенцією медичних працівників; а також в ході обговорення конкретних зацікавлених сторін саме в цій ТГ, здатних впливати

на визначені пріоритетні детермінанти в громаді і тим самим досягати головних цілей громадського здоров'я: профілактики хвороб, промоції здоров'я та продовження тривалості життя її мешканців.

Важливим у плані формування в учасників цілісної картини щодо необхідності мати ефективну систему громадського здоров'я для збереження та розвитку ресурсів громади стало обговорення її можливостей і корисності для органів місцевого самоврядування, закладів охорони здоров'я, соціально-психологічних служб, локального бізнесу і самих громадян.

При розгляді структури стратегії громадського здоров'я фасилітаторами зверталась увага на важливості прийняття рішень на основі достовірної інформації про стан здоров'я мешканців громади, про поширеність поведінкових чинників ризику, конкретних соціально-економічних, культурних та екологічних умов в громаді, про доступність якісних медичних послуг.

Слід наголосити, що зазначені громади беруть участь у Проєкті уже два роки. Тому різні аспекти громадського здоров'я в тій чи іншій мірі розглядались та вивчались під час інших активностей. Зокрема, у 2023 році Проєктом проведена оцінка потреб громад у сфері громадського здоров'я з позицій мешканців та органів місцевого самоврядування. З огляду на це, організатори стратегічної сесії попросили представників громади підготувати і представити свій аналіз популяційного здоров'я та його детермінант в громаді в динаміці за рік: що змінилося у порівнянні із проведеною Проєктом оцінкою 2023 року. Після представлення презентації та обговорення її положень учасники шляхом голосування обирали пріоритети громади у популяційному здоров'ї та відповідні стратегічні напрями стратегії громадського здоров'я. У більшості громад пріоритети та стратегічні напрями співпадали, що на наш погляд свідчить про їх вагомість не тільки для цих ТГ, але й для країни загалом. Так, усі громади в якості пріоритетних стратегічних напрямів стратегії обирали: профілактику неінфекційних хвороб (онкологічних, серцево-судинних, цукрового діабету тощо) та промоцію психічного здоров'я. При їх обговоренні учасники звертали увагу, що потреба в цих напрямках надалі буде тільки зростати внаслідок триваючої війни, спричиненої непровокованою агресією

росії проти України та поглиблення проблем із фізичним, а особливо психічним здоров'ям, населення. Третє місце серед стратегічних напрямів в громадах уже різнилося в залежності від їх рівня пріоритетності для конкретних ТГ. У частини з них це був доступ до якісних послуг, у інших – здорове харчування та фізична активність, освітні програми.

Завершувався перший день обговоренням і узагальненням цінностей, місії та візії громад у сфері громадського здоров'я.

Наступний день розпочинався зі SWOT-аналізу сильних і слабких сторін громад, їх зовнішніх можливостей та загроз стосовно забезпечення реалізації обраних стратегічних напрямів. Це стало підґрунтям для визначення стратегічних цілей. Учасникам було запропоновано обрати якусь одну стратегічну проблему за певним стратегічним напрямом, визначити її причини та ті наслідки, до яких вона призводить в громаді, і на цій підставі сформулювати стратегічну мету, відповідні оперативні цілі (завдання) та відібрати за якими індикаторами можна буде оцінити рівень їх виконання. Обрані робочими групами громад стратегічні цілі теж відрізнялися в залежності від їх вагомості для них. Так, частина ТГ обрала та опрацювала стратегію поліпшення обізнаності громадян щодо користі профілактичних заходів і навчання людей дбати про себе, інші – формування культури піклування про психічне здоров'я в громаді та системи надання психосоціальних послуг (в т. ч. у віддалених населених пунктах), зокрема ветеранам. Вагомою ціллю для частини ТГ було зниження кількості занедбаних випадків онкопатології, а також створення умов для рухової активності (обладнання центру ТГ велодоріжками). Для деяких громад проблематичним виявилось їх забезпечення високваліфікованими кадрами в системі охорони здоров'я і психічного здоров'я. Одна ТГ вирішила зупинитись на поліпшенні доступності послуг через ліквідацію тіньових платежів у сфері охорони здоров'я.

Далі учасники обирали одне конкретне завдання і розробляли для нього план заходів із формуванням до кожного заходу цільової аудиторії, необхідних ресурсів, індикаторів результатів (output) та наслідків (outcome) з визначенням

джерел отримання інформації, відповідальних за виконання та термінів виконання.

Під час завершального обговорення результатів стратегічної сесії усі учасники висловлювали подяку за надану та опрацьовану методику складання надзвичайно потрібної громаді стратегії громадського здоров'я.

Висновки. На сучасному рівні соціально-економічного розвитку, політичної ситуації, трансформації систем громадського здоров'я і охорони здоров'я, в умовах наростання дефіциту ресурсів країни та проблем у здоров'ї населення бажано, щоб кожна громада мала ефективну стратегію громадського здоров'я, спрямовану на профілактику хвороб та промоцію здоров'я.

В громадах немає чіткого усвідомлення, що досягнення цілей громадського здоров'я вимагає організованих зусиль усіх членів громади: влади, локального бізнесу, неурядових громадських організацій, соціально-психологічних та безпекових служб, закладів освіти та охорони здоров'я, самих громадян тощо.

Проведення стратегічних сесій із залученням усіх зацікавлених сторін під керівництвом досвідчених фасилітаторів дає можливість громадам утворити та згуртувати дієві робочі групи, оволодіти особливостями методики формування стратегії громадського здоров'я, виходячи із конкретних проблем, пріоритетів і можливостей громади.